

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 10, Issue 1, March 2022, p. 120-135

Received	Reviewed	Published	Doi Number
06.01.2022	23.03.2022	31.03.2022	10.29228/ijlet.56784

Turkish Textbooks As Measurement And Evaluation Tools

Emre CAN¹ & Erol OGUR²

ABSTRACT

In this research, the reflection of the Process-Oriented Measurement and Evaluation Approach on Turkish textbooks, which is a measurement and evaluation tool, was examined. In the research, scanning model, one of the qualitative research methods, was used. The data of the research were collected by document analysis method, the data obtained in the context of Process Oriented Measurement and Evaluation "Measurement and Evaluation in the Process of Theme Processing", "Measurement and Evaluation in the Process of Text Processing", "Alternative Measurement and Evaluation Tools" and "Assessment and Evaluation Based on Learner Autonomy" analyzed under four headings. The study material of the research consists of 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks determined by the Ministry of National Education as Turkish textbooks to be taught in the 2021-2022 academic year. As a result of the research; In the process of the theme, secondary school Turkish textbooks are insufficient in terms of Process-Oriented Assessment and Evaluation Approach, secondary school Turkish textbooks are insufficient in terms of pre- and post-evaluation in the context of Process-Oriented Assessment and Evaluation Approach in the text processing process, secondary school Turkish textbooks are insufficient in terms of including alternative assessment tools. These results show that secondary school Turkish textbooks are inconsistent with the constructivist approach adopted in Turkish education and the assessment and evaluation approach adopted in the Turkish Curriculum (2019).

Key Words: Turkish teaching, textbook, process-oriented measurement and evaluation.

Ölçme ve Değerlendirme Aracı Olarak Türkçe Ders Kitapları

ÖZET

Bu araştırmada, Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımının bir ölçme ve değerlendirme aracı olan Türkçe ders kitaplarına yansımaları incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri doküman incelemesi yöntemi ile toplanmış, elde edilen veriler Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme bağlamında "Tema İşleniş Sürecinde Ölçme ve Değerlendirme", "Metin İşleniş Sürecinde Ölçme ve Değerlendirme", "Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçları" ve "Öğrenen Özerkliğine Dayalı Ölçme ve Değerlendirme" olmak üzere dört başlıkta analiz edilmiştir. Araştırmanın çalışma materyalini Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2019-2020 eğitim öğretim yılından itibaren beş yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilen ve 2021-2022 eğitim öğretim yılında okutulmak üzere Türkçe ders kitabı olarak belirlenen 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; tema işleniş sürecinde Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarının yetersiz olduğu, metin işleniş sürecinde Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı bağlamında ön ve son değerlendirme açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarının yetersiz olduğu, ortaokul Türkçe ders kitaplarının alternatif değerlendirme araçlarını içerme durumu bakımından yetersiz olduğu, ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğrenen özerkliğine dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarını içerme açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan bu sonuçlar, ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türkçe eğitiminde benimsenen yapılandırmacı yaklaşım ve Türkçe Öğretim Programı'nda (2019) benimsenen ölçme ve değerlendirme anlayışıyla tutarsız olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, ders kitabı, süreç odaklı ölçme ve değerlendirme.

¹ Doktora Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, can4354@gmail.com, 0000-0001-9112-3169.

² Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, ogur@uludag.edu.tr, 0000-0002-7710-3361.

Giriş

Okulun temel görevi, eğitim hizmetlerini öğrencilere en verimli şekilde sunmaktır. Eğitim hizmetlerinin okul ortamında verimli bir şekilde sunulabilmesi, belirlenen amaçlar doğrultusunda eğitim etkinliklerinin planlanması ve uygulanması ile mümkündür. Göçer (2018)'e göre, eğitim etkinliklerinin amaçlar doğrultusunda gerçekleştiğini ve dolayısıyla verimli olduğunu ifade edebilmemiz için öğrencideki ilerlemenin belli bir sistem çerçevesinde ölçülmesi, fark edilebilir değişikliklerin gözlemlenmesi gerekmektedir. Bu süreç eğitimde ölçme ve değerlendirme kavramlarını gündeme getirmektedir (Göçer, 2018).

Ölçme, en geniş anlamda belli bir niteliğin gözlemlenerek gözlem sonuçlarının sayı ya da sembollerle ifade edilmesidir (Turgut, 1990). Değerlendirme ise, bir ölçme işlemi sonunda elde edilen ölçme sonuçlarının bir ölçütle karşılaştırılması ve buna bağlı olarak bir değer yargısına ulaşma işidir (Demirel, 2005). Ölçme ve değerlendirme öğretimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Öyle ki ölçme ve değerlendirmesiz bir öğretim neredeyse düşünülemez (Başol, 2019). Eğitimi ilgilendiren konularda alınan ve uygulamaya konulan kararların doğruluğunun tespit edilebilmesinde ölçme ve değerlendirme büyük bir öneme sahiptir. Semerci (2015)'ye göre; öğrenme-öğretme sürecinde bireylerin kazandıkları bilgi, beceri ve yeterlikler, öğretim uygulamalarının etkililiğinin belirlenmesi, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor davranışlarındaki değişme ve gelişmeleri görme, başarısız öğrencilerin öğrenme eksikliklerinin giderilmesi, yönetici, öğretmen ve velilerin eğitim süreçlerine yönelik kararları ve yargıları açısından ölçme ve değerlendirme önemli bir veri kaynağıdır.

Zaman içinde eğitim ve öğretim anlayışı ile birlikte ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarında geniş çapta bir değişim gerçekleşmiştir (Başol, 2019). Geleneksel eğitim anlayışında öğrenci; öğretmen merkezli eğitim öğretim sürecinde pasif konumdayken, yapılandırmacı yaklaşımla birlikte eğitim öğretim sürecinin aktif bir katılımcısı konumuna gelmiştir. Öğrencilerin eğitimin her aşamasında sürece aktif katılımını temel alan yapılandırmacı anlayışta, öğrencilerin değerlendirme sürecine de aktif katılımını sağlayacak uygulamaların kullanılması gerekmektedir. Günümüzde eğitimde yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesi, ölçme ve değerlendirme anlayışında da değişimi kaçınılmaz kılmıştır. Bu bağlamda, eğitim öğretim faaliyetlerinin çıktısı olan öğrenci davranışlarının ölçülüp değerlendirilmesinde kullanılan çoktan seçmeli, eşleştirme, boşluk doldurma, doğru-yanlış gibi klasik uygulamalar; problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcılık, çıkarım yapma, analitik düşünme gibi üst düzey becerileri tespit etmede yetersiz kalmaktadır. Bu durum, Türkçe derslerinde kullanılan ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yönelik karşılaşılan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkçe Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme

Karadüz (2009)'e göre, Türkiye'de öğretim programlarının yapılandırmacı anlayışa göre düzenlenmesiyle eğitim ve öğretimde önemli değişimler yaşanmıştır. Eğitim öğretimin birçok alanında yaşanan bu değişim, ölçme ve değerlendirmede de kökten değişiklikler yapılması anlamına gelmektedir.

Bu değişimin bir yansıması olarak Türkçe eğitimi 2005 yılından itibaren yapılandırmacı yaklaşıma göre yürütülmektedir. 2005-2006 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlanan İlköğretim Türkçe Dersi (6,7,8. Sınıflar) Öğretim Programı (MEB, 2006), yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak

hazırlanmıştır. Türkçe öğretimi, bu programın revize edilmesiyle hazırlanan 2019 Türkçe Öğretim Programı'na göre yürütülmektedir.

Öztürk (2007)'e göre, eğitim programında benimsenen öğrenme anlayışıyla o program doğrultusunda uygulanan ölçme ve değerlendirme çalışmaları tutarlı olmalıdır. Eğitim programında benimsenen anlayış ile ölçme ve değerlendirme uygulamaları çelişmemelidir. Bu bağlamda yapılandırmacı yaklaşıma göre yürütülmekte olan Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme çalışmalarının Türkçe Öğretim Programı'nın felsefesine uygun olması gerekmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2019) göre, Türkçe dersine yönelik ölçme ve değerlendirme sürekli olmalıdır. Öğrenci hakkında bilgi edinmek ve öğrenme hedeflerini belirlemek amacıyla öğretim öncesi değerlendirme yapılmalıdır. Öğretim sırasında yapılan değerlendirme, öğrenci ve öğretmene geri bildirim; öğretim sonunda yapılan değerlendirme ise öğrenme hedeflerinin ne kadar karşılandığı, buna bağlı olarak yapılacak düzenlemeler hakkında karar vermeyi sağlayacaktır. Diğer yandan aynı programda 4-8. sınıflarda süreçle birlikte sonuç odaklı ölçme ve değerlendirme yaklaşımının benimsenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu ifadelerden Türkçe dersinde Çoklu Ölçme ve Değerlendirme yaklaşımının esas alındığı anlaşılmaktadır.

Bilginin yapılandırılarak kazanıldığı öğretme-öğrenme süreci içinde öğrencilerin kazanımlarının ölçülmesi farklı nitelikteki ölçme araçlarının kullanılmasını gerektirir. Bu nedenle de uygulamada klasik ölçme araçları yerine çoklu değerlendirmelere yer verilir. Bu yeni anlayışta dönem sonu yapılan sınavlardan daha çok süreç boyunca uygulanacak değerlendirmelere yer verilir. Bu değerlendirmelerde öğrencinin bilmedikleri değil, bilip yaptıkları önemli bulunur. Bilginin bizzat kendisi değil, onun uygulanması ölçülmeye çalışılır (Cemiloğlu, 2015). Türkçe eğitiminde benimsenen yapılandırıcı yaklaşım daha çok öğrenme sürecine odaklanmaktadır. Bu anlayışın ölçme ve değerlendirme çalışmalarını da etkilediği görülmektedir. Güneş (2016)'e göre, Türkçe öğretiminde değerlendirme dil ve zihin becerilerinin gelişimini belirleme anlamına gelmekte, bu sebeple sadece ürün değil, öğrencilerin öğrenme süreçleri de izlenmektedir.

Türkçe dersi bağlamında gerçekleştirilecek ölçme ve değerlendirme uygulamalarında öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerine yönelik yeterlik durumları ile bu becerilerin etkin kullanımını sağlayacak dil bilgisi öğrenme alanına yönelik bilgi birikiminin değerlendirilmesi gerekmektedir (Göçer, 2018). Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir (MEB, 2019). Bu ön şart bağlamında, Türkçe dersi öğrenme-öğretme sürecinde dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerisinin kazandırılması ve geliştirilmesi hedeflenmektedir. Ölçme ve değerlendirme çalışmalarının amacı ulaşılmaması istenen hedeflere ulaşıp ulaşılamadığını ya da ne derece ulaşıldığını belirlemektir. Buradan hareketle, Türkçe dersine yönelik ölçme ve değerlendirme çalışmalarının aynı zamanda beceri temelli olması gerekmektedir.

Türkçe Eğitiminde Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2018), Türkçe öğretiminde dil becerilerinin ayrı ayrı ele alınıp değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bunun için de geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının yerine çağdaş, alternatif ve tanılayıcı ölçme araçlarının benimsenmesine dikkat çekilmektedir. Öğretim sürecini kapsamayan ve genel olarak ürüne ağırlık veren sonuç odaklı değerlendirmede yazılı ve sözlü sınavlar, kısa cevaplı ve çoktan seçmeli testler kullanılmaktadır.

Kahtalı ve Çelik (2020)'e göre, sadece ürünü ölçen değerlendirmenin dışında, öğretim sürecinin değerlendirilebilmesi için süreci ölçen yeni yaklaşımlar geliştirilmiştir.

Kilmen (2017), ölçme sonuçlarının kullanım amacına göre süreç odaklı değerlendirme işlemlerini tanılayıcı değerlendirme, biçimlendirici değerlendirme ve sonuca yönelik değerlendirme olmak üzere üç başlıkta ele almaktadır. Öğrenme ve öğretme sürecinde; süreç ister bir ders saati olsun ister bir metin işleme süresini kapsasın, ister bir tema sürecini içine alsın, isterse de bir dönem olarak düşünülün, farklı amaç ve işlevlerde değerlendirmeyi üç kategoride ele almak mümkündür. Bunlar; ön değerlendirme (diagnostik), ara değerlendirme (formatif) ve son değerlendirme (summatif) olarak sıralanabilir (Göçer, 2018). Bu bağlamda Göçer de Türkçe eğitiminde süreç odaklı değerlendirmenin uygulama basamaklarını şu şekilde ifade etmektedir:

- Ders bazında (Ders içi geçişlerle ön, ara ve son değerlendirme),
- Metin işleme sürecinde (Metin işleme süreci içerisinde göndermelerle ön, ara ve son değerlendirme),
- Tema bazında (Metin işleme süreçleri arasında ilgi kurma ve ilişkilendirmelerle ön, ara ve son değerlendirme),
- Dönem bazında (Ön bilgileri hatırlatarak sahip olunan düzeyi görmek amacıyla ve temalar arası göndermelerle ön, ara ve son) değerlendirme (Göçer, 2018).

Türkçe Öğretim Programı ve Türkçe öğretimine yönelik araştırmalarda, süreç odaklı ölçme ve değerlendirmenin uygulama basamakları olarak ön, ara ve son değerlendirme aşamalarına vurgu yapılmaktadır. Süreç odaklı ölçme ve değerlendirmenin amaçları dikkate alındığında; ön değerlendirmenin öğrenci hakkında bilgi edinmeye yönelik tanılayıcı değerlendirmeye, ara değerlendirmenin eğitimin eksik yönlerini belirlemeye ve öğrenme eksikliklerini saptamaya, son değerlendirmenin de öğrenci hakkında karar almada kullanılan sonucu belirlemeye hizmet ettiği düşünülebilir.

2017 yılında hazırlanan Türkçe Öğretim Programı'nda ölçme ve değerlendirme çalışmalarının tanıma, izleme ve sonuç odaklı olmak üzere üç şekilde yapılacağı belirtilmiştir. Kısa cevaplı ve çoktan seçmeli maddeler, eşleştirme ve doğru-yanlış maddeleri, açık uçlu sorular, tutum ölçekleri, öğrenci ürün dosyası, performans ve proje ödevi programdaki ölçme araçlarıdır. Değerlendirme araçları ise görüşme, öz değerlendirme formu, dinleme/izleme becerisi gözlem formu, konuşma becerisini değerlendirme formu, okuma becerisi gözlem formu, yazılı anlatım değerlendirme formu, okuma becerisi kontrol listesi, öğrenci ürün dosyasına ilişkin öz değerlendirme formu, performans ve proje değerlendirme formu olarak ifade edilmiştir (MEB, 2017). Programda sadece ürün odaklı değerlendirme araçlarıyla yetinilmemiş, öğrencinin gelişimini süreç boyunca izleyecek alternatif ölçme ve değerlendirme araçları ile öğrenen özerkliğine dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarına da yer verilmiştir.

Eğitim sistemi, parçalardan oluşan bir bütündür. Bu bütünü oluşturan parçalar ise öğrenci, öğretmen, ders kitabı ve öğretim programıdır (Benzer, 2019). Türkçe derslerinde bu bütünlüğün sağlanabilmesi için özellikle ders kitabı ve öğretim programının uyumu ayrı bir öneme sahiptir. Türkçe dersinin özel amaçları, uygulanacak öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme yaklaşımı, kazandırılması ve geliştirilmesi hedeflenen kazanımlar, beceriler Türkçe Dersi Öğretim Programı ile ortaya konulmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'ne (MEB, 2021)

uygun biçimde belirlenmeyen ders kitaplarının kullanılmaması göz önünde bulundurulduğunda Türkçe ders kitapları, Türkçe Öğretim Programı'nın uygulama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkçe Öğretim Programı'nın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulama konusunda en çok kullanılan öğretim araçlarından biri Türkçe ders kitaplarıdır.

Ders kitaplarının diğer bir işlevi de öğrenci ve öğretmene değerlendirme imkânı vermesidir. Ünite ve konuların başında ve sonunda yer alan ve temel amacı belirlenen kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçecek olan ölçme araçları, öğretimin başarılı şekilde yürütülmesine imkân sağlamaktadır. Türkçe kitaplarındaki öğrenme alanları ve bunlara ait kazanımlar aynı zamanda ölçme değerlendirme yapılacak öğrenme alanlarını işaret etmektedir (Yaşar, 2008). Buna göre Türkçe ders kitaplarının aynı zamanda bir ölçme ve değerlendirme aracı olduğu düşünülmelidir.

Bu araştırmada, Türkçe ders kitaplarının bir ölçme ve değerlendirme aracı olarak niteliğinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımının ortaokul Türkçe ders kitaplarına yansımaları incelenmiştir. Araştırma kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Tema işleniş sürecinde süreç odaklı değerlendirme yaklaşımının Türkçe ders kitaplarına yansımaları nasıldır?
2. Metin işleniş sürecinde süreç odaklı değerlendirme yaklaşımının Türkçe ders kitaplarına yansımaları nasıldır?
3. Türkçe ders kitaplarının alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarını içerme durumu nedir?
4. Türkçe ders kitaplarının öğrenen özerkliğine dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarını içerme durumu nedir?

Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2020). Araştırmada Türkçe ders kitaplarının bir ölçme ve değerlendirme aracı olarak niteliği ortaya konulmaya çalışıldığından bu model tercih edilmiştir.

Çalışma Materyali

Araştırmanın çalışma materyalini Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2019-2020 eğitim öğretim yılından itibaren beş yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilen ve 2021-2022 eğitim öğretim yılında da okutulmak üzere Türkçe ders kitabı olarak belirlenen 5,6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma materyaline ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Çalışma Materyaline İlişkin Bilgiler

Sınıf Seviyesi	Kitap Adı	Yayın Evi	Editör/Yazar	Basım Yılı
5. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı	Anıttepe Yayıncılık	Şule ÇAPRAZ BARAN, Elif DİREN	2019

6. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı	Ata Yayıncılık	Mehmet Ozan SARIBOYACI	2019
6. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 6	MEB Yayınları	Nihal ERTÜRK (Ed.) Seray KELEŞ Damla KÜLÜNK	2019
6. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı	MEB Yayınları	Zekariya BATUR (Ed.) Sabri CEYLAN (Ed.) Kadir DURU Gülten ERKEK Murat PASTUTMAZ	2019
6. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı	Ekoyay Yayıncılık	Tuncay DEMİREL	2019
7. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı	MEB Yayınları	Nurcihan DEMİRER (Ed.) Ahmet AKGÜL Ebubekir GÜRCAN Duygu KARADAŞ İlkay KARAHAN Ali UYSAL	2019
7. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7	MEB Yayınları	Emine KIRMAN (Ed.) Tolga KIR Seda YAĞIZ	2019
7. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7. Sınıf	Özgün Matbaacılık	Hilal ERKAL Mehmet ERKAL	2019
8. sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı	MEB Yayınları	Ayşe YÜCEL (Ed.) Hilal ESELİOĞLU Sıdıka SET	2019

İşlem / Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verileri doküman incelemesi yöntemi ile toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılmasına karar verilmiş olay veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyalleri ele alıp analiz eder (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Gürbüz ve Şahin (2016)'e göre, belge incelemesinde araştırmaya yönelik verileri sağlayacak biçimde tarama yapmak ve sistemli bir veri kaydı oluşturmak önemlidir.

Araştırmanın verileri dört aşamada toplanmıştır. Birinci aşamada çalışma materyali olan Türkçe ders kitapları tema bazında taranmış, tema bazında ölçme ve değerlendirme niteliği taşıyan bölümler incelenmiştir. İkinci aşamada metin içi etkinlikler taranmış, metin içi etkinlikler ölçme ve değerlendirme niteliği açısından incelenmiştir. Üçüncü aşamada Türkçe ders kitaplarının alternatif değerlendirme araçlarını içerme durumu, dördüncü aşamada ise Türkçe ders kitaplarının öğrenen özerkliğine bağlı ölçme ve değerlendirme araçlarını içerme durumu incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Ortaokul Türkçe ders kitapları incelendiğinde, öğretme-öğrenme sürecinin temalar, metinler ve metinlere bağlı etkinliklerden oluştuğu görülmektedir. Bu bakımdan ortaokul Türkçe ders kitapları, Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme bağlamında “Tema İşleniş Sürecinde Ölçme ve Değerlendirme”, “Metin İşleniş Sürecinde Ölçme ve Değerlendirme”, “Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçları” ve “Öğrenen Özerkliğine Dayalı Ölçme ve Değerlendirme” olmak üzere dört başlıkta analiz edilmiştir.

Çalışma materyali olan Türkçe ders kitaplarının Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirmenin uygulama basamakları olan; tema işleniş süreci ve metin işleniş sürecine ilişkin “ön, ara ve son değerlendirme” bölümlerinin içerip içermediği değerlendirilmiş ve “ön, ara ve son değerlendirme” bölümlerinin bulunma durumu betimlenmiştir. Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçları açısından Türkçe ders kitaplarında “Yapılandırılmış Grid, Tanılayıcı Dallanmış Ağaç, Balık Kılıcı, Kavram Haritası, Bulmaca, Performans, Proje ve Kontrol Listesi” araçlarının bulunup bulunmadığı incelenmiş, bu araçların bulunma durumu sayısal olarak betimlenmiştir. Öğrenen Özerkliğine Dayalı Ölçme ve Değerlendirme başlığında ise, Türkçe ders kitaplarında “Öz değerlendirme, Akran Değerlendirme, Grup Değerlendirme ve Tutum Ölçekleri” bulunup bulunmadığı incelenmiş, bu formların bulunma durumu sayısal olarak betimlenmiştir.

Bulgular ve Yorum

Ortaokul 5,6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme niteliğindeki bölümleri incelenmiş, inceleme sonucunda elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Tema İşleniş Sürecinde Ölçme ve Değerlendirme

Tema işleniş sürecinde ölçme ve değerlendirme açısından ortaokul Türkçe ders kitapları; ön değerlendirme, ara değerlendirme ve son değerlendirme olarak incelenmiştir.

Tablo 2. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Tema İşleniş Sürecinde Ön, Ara ve Son Değerlendirme Bölümü Bulunma Durumu

Sınıf Seviyesi	Yayın Evi	Ön Değerlendirme	Ara Değerlendirme	Son Değerlendirme
5. Sınıf	Anittepe	Y	Y	V
6. Sınıf	Ata	Y	Y	V
6. Sınıf	MEB (Ed. Nihal Ertürk)	Y	Y	V
6. Sınıf	MEB (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan)	Y	Y	V

6. Sınıf	Ekoyay	Y	Y	V
7. Sınıf	MEB (Ed. Nurcihan Demirer)	Y	Y	V
7. Sınıf	MEB (Ed. Emine Kırman)	Y	Y	V
7. Sınıf	Özgün	Y	Y	V
8. sınıf	MEB	Y	Y	V

(V= Var; Y= Yok)

Tablo 2'ye göre, incelenen Türkçe ders kitaplarında tema işleniş sürecinde; ön ve ara değerlendirmeye yer verilmediği, son değerlendirmeye yer verildiği görülmektedir. Tema işleniş sürecinde son değerlendirme olarak ise Anıttepe Yayınları 5. sınıf, Ata Yayınları, MEB Yayınları (Ed. Nihal Ertürk) 6. sınıf, MEB Yayınları (Ed. Emine Kırman) 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında "Tema Değerlendirme Soruları"; Ekoyay Yayınları 6. sınıf Türkçe ders kitabında "Tema Değerlendirme"; MEB Yayınları (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan) 6. sınıf Türkçe ders kitabında "Tema Sonu Değerlendirme"; MEB Yayınları (Ed. Nurcihan Demirer) 7. sınıf Türkçe ders kitabında "Tema Sonu Değerlendirme Soruları"; Özgün Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabında "Tema Değerlendirme Çalışmaları"; MEB Yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitabında "Tema Sonu Değerlendirme Çalışmaları" başlığı altında yer verilmiştir.

Metin İşleniş Sürecinde Ölçme ve Değerlendirme

Metin işleniş sürecinde ölçme ve değerlendirme açısından ortaokul Türkçe ders kitapları; ön değerlendirme, ara değerlendirme ve son değerlendirme olarak incelenmiştir.

Tablo 3. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Metin İşleniş Sürecinde Ön, Ara ve Son Değerlendirme Bölümü Bulunma Durumu

Sınıf Seviyesi	Yayın Evi	Metin İşleniş Süreci Ön Değerlendirme	Metin İşleniş Süreci Ara Değerlendirme	Metin İşleniş Süreci Son Değerlendirme
5. Sınıf	Anıttepe	V	V	Y
6. Sınıf	Ata	V	V	Y
6. Sınıf	MEB (Ed. Nihal Ertürk)	V	V	Y
6. Sınıf	MEB (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan)	V	V	Y
6. Sınıf	Ekoyay	V	V	Y
7. Sınıf	MEB (Ed. Nurcihan Demirer)	V	V	Y
7. Sınıf	MEB (Ed. Emine	V	V	Y

Kırman)				
7. Sınıf	Özgün	V	V	Y
8. sınıf	MEB	V	V	Y

(V= Var; Y= Yok)

Tablo 3'e göre, incelenen Türkçe ders kitaplarında metin işleniş sürecinde; ön ve ara değerlendirmeye yer verildiği, son değerlendirmeye yer verilmediği görülmektedir.

İncelenen Türkçe ders kitaplarında metin işleniş sürecinde ön değerlendirmeye Anıttepe Yayınları 5. sınıf, MEB Yayınları (Ed. Nihal Ertürk) 6. sınıf, MEB Yayınları (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan) 6. sınıf, Ekoyay Yayınları 6. sınıf, MEB Yayınları (Ed. Emine Kırman) 7. sınıf, Özgün Yayınları 7. sınıf, MEB Yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında "Hazırlık Çalışmaları"; Ata Yayınları 6. sınıf Türkçe ders kitabında "Hazırlık Çalışması"; MEB Yayınları (Ed. Nurcihan Demirer) 7. sınıf Türkçe ders kitabında "Derse Hazırlık" başlığı altında yer verilmiştir.

Ayrıca, incelenen Türkçe ders kitaplarında metin işleniş süreci sonunda öğrencileri bir sonraki metnin/dersin ön değerlendirme sürecine hazırlayacak sorulardan veya yönergelerden oluşan bölümlerin yer aldığı görülmektedir. Bu bölümler de bir sonraki metne/derse yönelik hazırlanmış ölçme ve değerlendirme çalışması olduğundan ön değerlendirme olarak kabul edilebilir. Bu bölüm Ata Yayınları 6. sınıf, MEB Yayınları (Ed. Nihal Ertürk) 6. sınıf, MEB Yayınları (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan) 6. sınıf, Ekoyay Yayınları 6. sınıf, MEB Yayınları (Ed. Nurcihan Demirer) 7. sınıf, MEB Yayınları (Ed. Emine Kırman) 7. Sınıf, MEB Yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında "Gelecek Derse Hazırlık"; Anıttepe Yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabında "Bir Sonraki Derse Hazırlık"; Özgün Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabında "Sonraki Metne Hazırlık" başlığı altında bulunmaktadır.

İncelenen Türkçe ders kitaplarında metin işleniş sürecinde ara değerlendirme ise metin altı soruları ve metinle ilgili etkinliklerden oluşmaktadır. İncelenen kitaplarda metin işleniş sürecinde son değerlendirmeye yönelik herhangi bir bölüm bulunmamaktadır.

Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçları

Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirmenin uygulama basamaklarından birini de alternatif ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçları oluşturmaktadır. Ortaokul Türkçe ders kitapları alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından "Yapılandırılmış Grid, Tanılayıcı Dallanmış Ağaç, Balık Kılıcı, Gözlem Formu, Kavram Haritası, Bulmaca, Proje, Kontrol Listesi" araçlarını içerme durumu bakımından incelenmiştir.

Tablo 4. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını İçerme Durumu

Sınıf Seviyesi	Yayın Evi	Yapılandırılmış Grid	Tanılayıcı Dallanmış Ağaç	Balık Kılıcı	Gözlem Formu	Kavram Haritası	Bulmaca	Proje	Performans Görevi	Kontrol Listesi

5. Sınıf	Anıttepe	-	-	-	-	2	5	-	8	-
6. Sınıf	Ata	-	-	-	-	-	11	-	11	7
6. Sınıf	MEB (Ed. Nihal Ertürk)	-	-	-	-	-	2	-	11	3
6. Sınıf	MEB (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan)	-	-	-	-	4	8	5	14	5
6. Sınıf	Ekoyay	-	-	-	-	-	5	3	15	1
7. Sınıf	MEB (Ed. Nurcihan Demirer)	-	-	-	-	-	4	1	16	-
7. Sınıf	MEB (Ed. Emine Kırman)	-	-	-	-	1	8	4	13	2
7. Sınıf	Özgün	-	-	-	-	-	10	1	7	-
8. sınıf	MEB	-	-	-	-	2	10	1	2	2

Tablo 4'e göre, incelenen Türkçe ders kitapları alternatif değerlendirme aracı niteliği taşıyan etkinlikleri içermeye bakımından farklılık göstermektedir.

İncelenen Türkçe ders kitaplarında alternatif değerlendirme aracı niteliği taşıyan etkinlik olarak "yapılandırılmış grid", "tanılayıcı dallanmış ağaç", "balık kılıcı" ve "gözlem formu" bulunmamaktadır. "Kavram haritası" ise Anıttepe Yayınları 5. Sınıf, MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabında 2 (iki); MEB Yayınları (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan) 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 4 (dört); MEB Yayınları (Ed. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe ders kitabında 1(bir) adet bulunmaktadır. Anıttepe Yayınları 5. Sınıf, MEB Yayınları (Ed. Nihal Ertürk) 6. Sınıf, Ekoyay Yayınları 6. Sınıf, MEB Yayınları (Ed. Nurcihan Demirer) 7. Sınıf ve Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe ders kitabında alternatif değerlendirme aracı olarak "kavram haritası"na yer verilmemiştir.

İncelenen Türkçe ders kitaplarında en fazla yer verilen alternatif değerlendirme araçlarından biri "bulmaca"dır. Anıttepe Yayınları 5. Sınıf, Ekoyay Yayınları 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 5 (beş); Özgün Yayınları 7. Sınıf, MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabında 10 (on); Ata Yayınları 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 11 (on bir); MEB Yayınları (Ed. Nihal Ertürk) 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 2 (iki); MEB Yayınları (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan) 6. Sınıf, MEB Yayınları (Ed. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe ders kitabında 8 (sekiz); MEB Yayınları (Ed. Nurcihan Demirer) 7. Sınıf Türkçe ders kitabında 4 (dört) adet "bulmaca" yer almaktadır.

Anıttepe Yayınları 5. Sınıf, Ata Yayınları 6. Sınıf, MEB Yayınları (Ed. Nihal Ertürk) 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında "proje" niteliğinde alternatif değerlendirme aracı bulunmamaktadır. İncelenen diğer Türkçe ders kitaplarında ise "proje" niteliğinde alternatif değerlendirme aracı sayıları şu şekildedir:

MEB Yayınları (Ed. Nurcihan Demirer) 7. Sınıf, Özgün Yayınları 7. Sınıf, MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabı 1 (bir); MEB Yayınları (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan) 6. Sınıf Türkçe ders kitabı 5 (beş); Ekoyay Yayınları 6. Sınıf Türkçe ders kitabı 3 (üç); MEB Yayınları (Ed. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe ders kitabı 4 (dört).

İncelenen Türkçe ders kitaplarında alternatif değerlendirme aracı niteliğinde en fazla bulunan etkinlik “performans görevi”dir. Anıttepe Yayınları 5. Sınıf Türkçe ders kitabında 8 (sekiz); Ata Yayınları 6. Sınıf, MEB Yayınları (Ed. Nihal Ertürk) 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 11(on bir); MEB Yayınları (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan) 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 14 (on dört); Ekoyay Yayınları 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 15 (on beş); MEB Yayınları (Ed. Nurcihan Demirer) 7. Sınıf Türkçe ders kitabında 16 (on altı); MEB Yayınları (Ed. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe ders kitabında 13 (on üç); Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe ders kitabında 7 (yedi); MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabında 2 (iki) adet “performans görevi” niteliğinde etkinliğe yer verilmiştir. Alternatif değerlendirme araçlarından “kontrol listesi”nin de incelenen Türkçe ders kitaplarında farklı sayılarda dağıldığı görülmektedir. Anıttepe Yayınları 5. Sınıf, MEB Yayınları (Ed. Nurcihan Demirer) 7. Sınıf ve Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe ders kitabında “kontrol listesi” bulunmamaktadır. MEB Yayınları (Ed. Emine Kırman) 7. Sınıf, MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabında 2 (iki); Ata Yayınları 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 7 (yedi); MEB Yayınları (Ed. Nihal Ertürk) 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 3 (üç); MEB Yayınları (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan) 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 5 (beş); Ekoyay Yayınları 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 1 (bir) adet “kontrol listesi” kullanılmıştır.

Öğrenen Özerkliğine Dayalı Ölçme ve Değerlendirme

Öğrencilerin değerlendirme sürecine aktif katılımı hem yapılandırmacı yaklaşım felsefesine hem de Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme anlayışına uygundur. Ortaokul Türkçe ders kitapları, öğrencilerin ölçme ve değerlendirme sürecine aktif katılımını sağlayacak öğrenen özerkliğine dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarından “öz değerlendirme formu, akran değerlendirme formu, grup değerlendirme formu ve tutum ölçekleri” içerme durumu bakımından incelenmiştir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğrenen özerkliğine dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarını içerme durumu Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Öğrenen Özerkliğine Dayalı Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını İçerme Durumu

Sınıf Seviyesi	Yayın Evi	Öz Değerlendirme	Akran Değerlendirme	Grup Değerlendirme	Tutum Ölçekleri
5. Sınıf	Anıttepe	5	-	-	-
6. Sınıf	Ata	-	-	-	-
6. Sınıf	MEB (Ed. Nihal Ertürk)	2	-	-	-
6. Sınıf	MEB (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan)	-	-	-	-
6. Sınıf	Ekoyay	-	-	-	-
7. Sınıf	MEB (Ed. Nurcihan Demirer)	5	-	-	-

7. Sınıf	MEB (Ed. Emine Kırman)	2	1	-	-
7. Sınıf	Özgün	2	-	1	-
8. sınıf	MEB	5	2	2	-

Tablo 5'e göre, Ata Yayınları 6. Sınıf, MEB Yayınları (Ed. Zekeriya Batur, Sabri Ceylan) 6. Sınıf ve Ekoyay Yayınları 6. Sınıf Türkçe ders kitabında öğrenen özerkliğine dayalı değerlendirme aracı bulunmamaktadır. Öğrenen özerkliğine dayalı değerlendirme araçlarından biri olan "tutum ölçekleri" ne ise incelenen Türkçe ders kitaplarında yer verilmemiştir.

İncelenen Türkçe ders kitaplarında öğrenen özerkliğine dayalı değerlendirme aracı olarak en fazla "öz değerlendirme"ye yer verildiği görülmektedir. Anıttepe Yayınları 5. Sınıf, MEB Yayınları (Ed. Nurcihan Demirer) 7. Sınıf ve MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabında 10 (on) adet "öz değerlendirme formu" bulunmaktadır. MEB Yayınları (Ed. Nihal Ertürk) 6. Sınıf, MEB Yayınları (Ed. Emine Kırman) 7. Sınıf ve Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe ders kitabında da 2 (iki) "öz değerlendirme formu" yer almaktadır.

MEB Yayınları (Ed. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe ders kitabında 1 (bir), MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabında 2 (iki) adet "akran değerlendirme formu" bulunmaktadır. Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe ders kitabında 1(bir), MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabında 2 (iki) adet "grup değerlendirme"nin olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Türkçe eğitiminde 2005 yılından itibaren yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre, eğitimin her kademesinde sürece aktif olarak katılan öğrencilerin, değerlendirme sürecine de aktif olarak katılması beklenir. Bu bağlamda öğretim sürecinde kullanılan bir araç olan Türkçe ders kitaplarının öğrencinin değerlendirme sürecine aktif olarak katılımını sağlayacak şekilde hazırlanması gerekir.

Diğer yandan günümüzde yürürlükte olan 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda, Türkçe öğretiminde kullanılan ölçme ve değerlendirme uygulamalarının sürekli olması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanında programda Sonuç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımının da benimsenmesi gerektiği ifade dilmektedir. Bu bakımdan Türkçe ders kitaplarının öğrencinin süreç ve sonuç odaklı değerlendirilebilmesine imkân verecek çoklu ölçme ve değerlendirme araçlarına sahip olması önemlidir.

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme yönünden incelendiği çalışmaların çok az olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan az sayıda araştırma daha çok Türkçe ders kitaplarında bulunan metin altı sorularına (Sallabaş ve Yılmaz, 2020; Kuzu, 2013; Eroğlu, 2019; Tüm, 2016) ve tema sonu değerlendirme sorularına (Çeçen ve Kurnaz, 2015; Altun, 2021; Sezgin ve Özilhan, 2019) yöneliktir. Bu araştırmalarda; metin altı ve tema sonu değerlendirme soruları taksonomik açıdan incelenmiş, genel olarak soruların Bloom Taksonomis'i'nin basamaklarına göre dengeli bir dağılım göstermediği, soruların daha çok alt düzey bilişsel becerilere yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmamızın, Göçer (2008) ve Yaşar (2008) tarafından yapılan araştırmalarla benzer olduğu düşünülebilir.

Göçer (2008) tarafından yapılan "İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Ölçme ve Değerlendirme Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmada, Türkçe ders kitaplarının etkinlik içi ve tema sonu ölçme

ve değerlendirme bölümleri incelenmiştir. Araştırmada üç farklı yayına ait Türkçe Ders Kitabı, Öğrenci Çalışma Kitabı, Öğretmen Kılavuz Kitabı üçlü set halinde incelenmiştir. Araştırma kapsamında; Türkçe ders kitapları ölçme ve değerlendirme bölümlerinde yer alan soruların temalarda verilen konuların içerikleriyle örtüşme düzeyi, öğrenme alanlarına dağılımı, ders kitaplarındaki etkinlik içi ve tema sonu ölçme- değerlendirme bölümlerinin kapsam, metin kullanma, soru çeşidi, seviyeye uygunluk, anlaşılma vb. yönlerden yönetmeliğe uygunluğu incelenmiştir. İncelenen kitaplarda tema başlarında hazırlık bölümünün, metinlerden önce de hazırlık sorularının bulunduğu, bazı ders kitaplarında da metin sonlarında hazırlık ve değerlendirme bölümlerinin bulunduğu belirlenmiştir. Tema sonlarında ölçme değerlendirme bölümlerinin olduğu, bazı ders kitaplarında tema sonlarında, bazılarında ise kitabın sonunda toplu halde kendini değerlendirme veya öz değerlendirme formlarının yer aldığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada ise Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımının Türkçe ders kitaplarına yansımaları incelenmiştir. Araştırma kapsamında Türkçe ders kitapları; tema işleniş sürecinde ve metin işleniş sürecinde süreç odaklı değerlendirme yaklaşımının yansımaları, alternatif değerlendirme ve öğrenen özerkliğine dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarını içerme durumu bakımından incelenmiştir. Öğrenci Çalışma Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitapları 2017 yılından itibaren kullanımdan kaldırılmıştır. Bu araştırma, araştırma konusu, Türkçe ders kitaplarının incelenme konuları ve çalışma materyali bakımından Göçer (2008)'in yapmış olduğu araştırmadan farklıdır.

Diğer yandan bu araştırma, tema sonu değerlendirme ve metne hazırlık soruları ile ilgili bulgular bakımından Göçer (2008)'in yapmış olduğu araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Ancak metin sonlarındaki değerlendirme bölümlerine yönelik bulgular bakımından ise farklılaşmaktadır. Göçer (2008), incelediği ders kitaplarının bazılarında metin sonlarında değerlendirme bölümü bulunduğunu belirlemiştir. Bu araştırma kapsamında incelenen Türkçe ders kitaplarının hiçbirinde metin işleme sürecinin sonunda değerlendirme bölümü bulunmamaktadır.

Bu araştırma ile Göçer (2008)'in yapmış olduğu araştırmanın farklılaştığı diğer bir bulgu ise tema başlarında bulunan hazırlık bölümleridir. Göçer (2008)'in araştırmasının örneğini oluşturan Öğrenci Çalışma Kitaplarında tema başlarında temaya hazırlık bölümü bulunurken, bu çalışmada incelenen Türkçe ders kitaplarında tema işleniş sürecinde ön değerlendirmeye yönelik herhangi bir bölüm bulunmamıştır. Yine, Göçer (2008)'in yapmış olduğu çalışmada incelenen Türkçe ders kitaplarının tamamında tema sonlarında ya da Öğrenci Çalışma Kitaplarının sonunda toplu halde öz değerlendirme formlarının bulunduğu görülürken, bu araştırmanın bulgularına göre Türkçe ders kitaplarının bazılarında öz değerlendirme formlarının bulunduğu, bazılarında ise öz değerlendirmeye hiç yer verilmediği görülmektedir.

Yaşar (2008), "Türkçe Ders Kitaplarında Ölçme ve Değerlendirme Çalışmalarının Karşılaştırmalı Analizi" başlıklı çalışmasında, İlköğretim 2005 Türkçe Öğretim Programı'na göre yazılmış dördüncü ve beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarında ölçme ve değerlendirme çalışmalarının karşılaştırmalı analizini yapmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, incelenen ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan ölçme ve değerlendirme çalışmaları nicelik açısından genellikle yeterlidir.

Bu çalışmada da Türkçe ders kitaplarının alternatif değerlendirme ve öğrenen özerkliğine dayalı ölçme değerlendirme araçlarını içerme durumu nicelik açısından incelenmiş ve sayısal olarak betimlenmiştir. Bu araştırmanın sonucuna göre, incelenen Türkçe ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme çalışmalarına yönelik araçların nicelik olarak yeterli olduğu söylenemez.

Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımının Türkçe ders kitaplarına yansımalarının incelediği bu araştırma sonucunda;

1. Tema işleniş sürecinde Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarının ön ve ara değerlendirme açısından yetersiz olduğu,
2. Metin işleniş sürecinde Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı bağlamında ön ve son değerlendirme açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarının yetersiz olduğu,
3. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının alternatif değerlendirme araçlarını içermeye durumu bakımından yetersiz olduğu,
4. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğrenen özerkliğine dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarını içermeye açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuçlardan hareketle, ortaokul Türkçe ders kitaplarının, Türkçe eğitiminde benimsenen yapılandırmacı yaklaşım ve Türkçe Öğretim Programı'nda (2019) benimsenen ölçme ve değerlendirme anlayışıyla tutarsız olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar doğrultusunda Türkçe ders kitaplarında;

1. Öğrencilerin hazırbulunuşluklarının belirlenmesi açısından ön değerlendirme bağlamında "Temaya Hazırlık" bölümleri bulunmalıdır.
2. Tema işleniş sürecinde öğrencilerin hedeflenen kazanımları edinin edinemediğinin belirlenebilmesi, öğrenme-öğretme süreci devam ederken tespit edilen eksikliklerin giderilmesine yönelik tedbirlerin alınmasına olanak sağlayacak ara değerlendirme bölümlerine yer verilmelidir.
3. Tema işleniş sürecinde son değerlendirme bölümü olan tema sonu değerlendirme soruları, süreç odaklı değerlendirme yaklaşımına uygun sorularla zenginleştirilmelidir.
4. Metin işleniş sürecinde ön değerlendirme bağlamında metne hazırlık sorularının sayısının artırılması, öğrencilerin metni anlama konusunda hazırbulunuşluklarının belirlenmesine daha fazla katkı sağlayacaktır.
5. Metin işleniş sürecinde metin aracılığıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımların ne kadar kazandırıldığına belirlenebilmesi ve bu konudaki eksikliklerin telafi edilebilmesi için metin sonu değerlendirme bölümlerine yer verilmelidir.
6. Alternatif değerlendirme araçlarının çeşidi ve sayısı artırılmalıdır.
7. Öğrencilerin değerlendirme sürecine aktif katılımını destekleyecek öğrenen özerkliğine dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarına daha fazla yer verilmelidir.

Kaynakça

- Altun, K. (2021). 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki tema değerlendirme sorularının PISA düzeylerine ve yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Başol, G. (2019). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. Ankara: Pegem Akademi.

- Benzer, A. (2019). Türkçe ders kitaplarının Pısa okuma becerileri yeterlik düzeyleri ile imtihanı. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 7(2), 96-109.
- Cemiloğlu, M. (2015). İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Çeçen, M. A. ve Kurnaz, H. (2015). Ortaokul Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki tema değerlendirme soruları üzerine bir araştırma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2).
- Demirel, Ö. (2005). Öğretimde planlama ve değerlendirme öğretme sanatı. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Eroğlu, S. (2019). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin altı okuma-anlama soru ve etkinliklerinin güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirilmesi. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 197-210.
- Göçer, A. (2018). Süreç ve sonuç değerlendirme yöntem ve araçlarıyla Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme. Ankara: Pegem Akademi.
- Güneş, F. (2016). Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller. Ankara: Pegem Akademi.
- Gürbüz, Ş. ve Şahin, F. (2016). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe-analiz-yöntem. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kahtalı, B. D. ve Çelik, Ş. (2020). 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda ölçme ve değerlendirme ile Türkçe öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 237-244.
- Karadüz, A. (2009). Türkçe öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme uygulamalarının "yapılandırmacı öğrenme" kavramı bağlamında eleştirisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi XXII (1)*, 189-210.
- Karasar, N. (2020). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kilmen, S. (2017). Ölçme ve değerlendirmede temel kavramlar. İçinde R.N. Demirtaşlı (Ed.). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (s. 25-55). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kuzu, T. S. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metin altı sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki hatırlama ve anlama bilişsel düzeyleri açısından incelenmesi. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(1), 58-76.
- M.E.B, (2006). İlköğretim Türkçe dersi (6,7,8. sınıflar) öğretim programı, Ankara.
- M.E.B, (2017). Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıflar). Ankara.
- M.E.B, (2018). Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). Ankara.
- M.E.B, (2019). Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar). Ankara.
- M.E.B, (2021). Millî Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği.
- Öztürk, M. (2007). Kuram ve uygulamada coğrafya eğitim, Ankara: Gazi Kitabevi.

- Sallabaş, M. E. ve Yılmaz, G. (2020). Türkçe ders kitabı'nda bulunan metin altı sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 586-596.
- Semerci, Ç. (2015). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. İçinde E. Karip (Ed.) Ölçme ve değerlendirme (s. 2-15). Ankara: Pegem Akademi.
- Sezgin, Z. Ç. Ve Özilhan, Y. G. G. (2019). 1.-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metne dayalı anlama sorularının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 353-367.
- Turgut, M. F. (1990). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. Ankara: Yargı Yayınları.
- Tüm, G. (2016). 5. ve 6. sınıf ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metin önü ve sonu sorularının Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 11(14), 731-748.
- Yaşar, F. Ö. (2008) Türkçe ders kitaplarında ölçme ve değerlendirme çalışmalarının karşılaştırmalı analizi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 33(355), 31-39.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İncelenen Ders Kitapları

- Akgül, A. vd. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7. sınıf ders kitabı. Ankara: MEB Yayınları.
- Baran, Ş. Ç. ve Diren, E. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.
- Ceylan, S. vd. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı. Ankara: MEB Yayınları.
- Demirel, T. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6. sınıf ders kitabı. Ankara: Ekoyay Yayıncılık.
- Erkal, H. ve Erkal, M. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 7. sınıf. Ankara: Özgün Matbbacılık.
- Ertürk, N. vd. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 6. Ankara: MEB Yayınları.
- Eselioğlu, H. vd. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8 ders kitabı. Ankara: MEB Yayınları.
- Kır, T. vd. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 7. Ankara: MEB Yayınları.
- Sarıboyacı, M. O. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı. Ankara: Ata Yayıncılık.